

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента,
завідувача кафедри загальноправових дисциплін факультету № 1
(з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної
поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ
Кучера Віталія Орестовича
на дисертацію Лимаря Юрія Володимировича
«Позовне провадження у цивільних справах щодо
захисту честі, гідності та ділової репутації», подану на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Вивчення матеріалів дисертації, представлених Лимарем Юрієм Володимировичем, дають підстави стверджувати, що автором проведено ґрунтовний юридичний аналіз теми, яка є однаково актуальною як для розвитку теорії цивільного процесуального права, так й правозастосування.

Актуальність теми дослідження. У дисертаційному дослідженні вирішуються актуальні теоретичні та практичні проблеми правового регулювання одного з найбільш багатофункціонального виду цивільного судочинства – позовного провадження.

Позовне провадження є базовим та найбільш поширеним способом звернення до суду для захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб у сфері цивільних, трудових, сімейних та інших правовідносин. Позовне провадження є ключовим елементом цивільного судочинства та відіграє вирішальну роль у вирішенні цивільно-правових спорів.

Правова регламентація честі, гідності та ділової репутації фізичної особи як особистих немайнових благ, а також визначення змісту відповідних особистих немайнових прав зумовлює постійний науковий інтерес до дослідження проблематики судового захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи.

Виокремлення процесуальних особливостей розгляду і вирішення судом справ щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи, а також формулювання на цій підставі науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на оптимізацію цивільного процесуального законодавства України, є актуальним і перспективним напрямом наукового пошуку.

Незважаючи на те, що процесуальні питання захисту честі, гідності та ділової репутації вже виступали предметом спеціальних наукових досліджень, цивільне процесуальне законодавство України постійно знаходиться у динаміці, що зумовлює необхідність наукового переосмислення та вироблення нових концептуальних засад цивільних процесуальних відносин.

Викладені у вступі та розділах основної частини роботи положення переконують в тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, недостатньо розроблені в науці та перспективні для дослідження.

З цих міркувань є підстави для твердження, що обрана дисертантом тема дослідження має комплексний і пріоритетний характер, а, отже, й безперечно

високий рівень актуальності.

Цінність поданого до захисту дисертаційного дослідження зумовлюється багатьма чинниками, зокрема: 1) розробкою сучасних підходів щодо розгляду і вирішення судом справ щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи; 2) існуванням у ньому аргументованих з точки зору науки положень, що можуть бути використані при розробці відповідних змін до цивільного процесуального законодавства.

Слід наголосити, що дисертаційне дослідження ґрунтується на основних положеннях Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2022-2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454, а також відповідає основним напрямкам наукових досліджень та Плану науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ.

Рівень виконання поставленої наукової задачі та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності є належним та характеризується відповідною науковою новизною підходів до вирішення питань, пов'язаних з розглядом і вирішенням судом справ щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи.

Автор у своїй роботі продемонстрував високий теоретичний рівень викладу матеріалу, логіку дослідження, вміння застосовувати різноманітні методи наукового пізнання, аналізувати наукові джерела, нормативно-правові акти та судову практику, коректно полемізувати з іншими авторами, аргументовано відстоювати власну точку зору, узагальнювати науково та практично значущі висновки.

Методологія цього дослідження складається з системи принципів і способів пізнання, необхідних для удосконалення цивільного та цивільно-процесуального законодавства України. Серед них можна виділити методи філософського, загальнонаукового та спеціально-наукового рівня.

Вміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку (історико-правового, порівняльно-правового, системного, формально-юридичного, аналізу та синтезу, індукції та дедукції тощо) свідчить про оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Зокрема, історико-правовий метод використовувався для простеження еволюції правового регулювання інституту позовного провадження у цивільних справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи (підрозділ 1.2). За допомогою системного методу виокремлено передумови звернення до суду із позовом щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи, а також процесуальні особливості позовного провадження у відповідних справах (підрозділи 2.1, 3.1–3.3). Порівняльно-правовий метод застосовано для визначення загального та особливого у правовому регулюванні інституту позовного провадження у цивільних справах щодо захисту честі,

гідності та ділової репутації фізичної особи у законодавстві України та інших країн (підрозділи 1.3, 2.1–2.3, 3.1–3.3). За допомогою формально-юридичного методу здійснювалося тлумачення правових категорій, в результаті чого поглиблено та уточнено понятійно-категоріальний апарат інституту позовного провадження у цивільних справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи (підрозділи 1.3, 2.2, 2.3). Метод дедукції слугував загальним засобом формулювання висновків (усі розділи).

Наукова новизна результатів роботи впливає з актуальності теми дослідження. Про новизну дисертаційного дослідження автора свідчить низка нових положень, які мають оригінальний характер та містять важливе науково-теоретичне та практичне значення.

Дисертація є комплексним монографічним дослідженням інституту позовного провадження у цивільних справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи, у якому на основі сучасних положень теорії цивільного процесуального права, узагальнення судової практики отримано висновки, що мають наукову новизну, та виносяться на захист.

Сформульовані висновки та пропозиції щодо предмету дослідження є новими, відповідають загальному спрямуванню розвитку науки цивільного процесуального права загалом. Слід підкреслити, що ряд висновків автора знаходять своє продовження у пропозиціях до чинного законодавства, спрямованих на його вдосконалення.

Зокрема, вперше:

обґрунтовано недоцільність розгляду справ про захист, честі, гідності та ділової репутації фізичної особи в порядку спрощеного провадження, оскільки вони належать до конвенційних, відтак не можуть бути малозначними;

аргументовано необхідність розширення кола об'єктів – засобів поширення недостовірної інформації, додавши до них мережу Інтернет;

викладена наукова позиція, відповідно до якої в основу оптимізації інституту захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи взято принцип фундаменталізації прав людини.

удосконалено:

підходи щодо етапів розвитку інституту захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи у порядку цивільного судочинства.

науковий підхід, згідно якого у справах про захист честі, гідності та ділової репутації фізичної особи в порядку цивільного судочинства, можуть бути застосовані як загальні (відшкодування збитків, відшкодування моральної (немайнової) шкоди), так і спеціальні (право на відповідь, на спростування недостовірної інформації, заборона поширення недостовірної інформації) способи захисту цивільних прав та інтересів;

вчення про поняття права на повагу до гідності та честі, під яким розуміють вид і міру можливої та дозволеної поведінки суб'єкта особистих немайнових праввідносин, яка складається із: правомочності фізичної особи на власний розсуд формувати свою самооцінку; правомочності фізичної особи вимагати від посадових і службових осіб вчинення відповідних дій,

спрямованих на забезпечення здійснення нею права на повагу до гідності та честі; правомочності фізичної особи вимагати захисту права на повагу до гідності та честі від протиправних посягань інших осіб;

теоретичні підходи про те, що право на недоторканність ділової репутації – це вид і міра можливої та дозволеної поведінки суб'єкта особистих немайнових правовідносин у сфері правової охорони ділової репутації, яка складається із наступних правомочностей особи: вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері суспільної оцінки її ділових і професійних якостей; вимагати від посадових і службових осіб вчинення відповідних дій, спрямованих на забезпечення здійснення нею права на недоторканність ділової репутації; вимагати захисту права на недоторканність ділової репутації від протиправних посягань інших осіб, а також поновлення відповідного порушеного особистого немайнового права;

дістало подальший розвиток:

наукові судження про те, що слід розуміти під гідністю, честю та діловою репутацією фізичної особи. Гідність – це самооцінка особи. Честь – це суспільна оцінка особи у розрізі її духовних та соціальних цінностей. Ділова репутація фізичної особи – це суспільна оцінка ділових і професійних якостей фізичної особи;

висновок про те, що підставою для судового захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи є поширення недостовірної інформації, що порушує особисті немайнові права на повагу до гідності та честі або на недоторканність ділової репутації, тобто або завдає шкоди відповідним особистим немайновим благам (честі, гідності, діловій репутації), або перешкоджає особі повно і своєчасно здійснювати відповідні особисті немайнові права;

предмет доказування у справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи. Це обставини, що підтверджують або спростовують факти порушення особистих немайнових прав на повагу до гідності та честі та (або) права на недоторканність ділової репутації шляхом завдання шкоди відповідним особистим немайновим благам (честі, гідності, діловій репутації), або перешкоджання особі повно і своєчасно здійснювати відповідні особисті немайнові права, або обставини, які мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення;

обґрунтування того, що елементами предмету доказування у цивільних справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи є такі обставини: а) поширення інформації, тобто доведення її до відома хоча б одній особі у будь-який спосіб; б) поширена інформація стосується позивача, який є суб'єктом особистих немайнових прав на повагу до гідності та честі та (або) права на недоторканність ділової репутації; в) поширення недостовірної інформації, тобто такої, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені). При цьому не є предметом судового захисту оціночні судження, думки, переконання, критична оцінка певних фактів і недоліків, які, будучи

вираженням суб'єктивної думки і поглядів відповідача, не можна перевірити на предмет їх відповідності дійсності (на відміну від перевірки істинності фактів) і спростувати; г) поширення інформації, що порушує особисті немайнові права на повагу до гідності та честі та (або) права на недоторканність ділової репутації шляхом завдання шкоди відповідним особистим немайновим благам (честі, гідності, діловій репутації), або перешкоджання особі повно і своєчасно здійснювати відповідні особисті немайнові права;

положення про те, що особливістю змісту резолютивної частини судового рішення у справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи є те, що у такій частині рішення вказується не тільки висновок суду про задоволення позову чи про відмову в позові повністю або частково, але й дані про те, чи було порушено особисте немайнове право особи, яка саме інформація визнана недостовірною та порочить гідність, честь чи ділову репутацію позивача, а також спосіб захисту порушеного особистого немайнового права.

Наукова обґрунтованість результатів та відповідність їх темі дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані дисертантом, своєю переважною більшістю є аргументованими і переконливими. При їх доведенні та обґрунтуванні автором використано широке коло вітчизняних й зарубіжних наукових джерел з цивільного процесуального права, українське та зарубіжне законодавство та судова практика.

Наукова обґрунтованість висновків підтверджується критичним аналізом наявних літературних юридичних джерел. Порівнюючи різні точки зору науковців, автор в багатьох випадках формулює власну позицію, є толерантним у дискусії з іншими фахівцями.

Ступінь наукової обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, визначається виваженою та продуманою структурою дослідження. Автором вірно визначено предмет та об'єкт дисертації, чітко сформульовано мету та задачі. Структура дисертації обумовлена завданнями та логікою дослідження і складається з анотації, вступу, 3 розділів, 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Тема роботи, результати наукового дослідження відповідають меті та змісту теоретичної частини.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечила ґрунтовна теоретична, нормативна та емпірична база дисертації.

Джерельну базу роботи можна вважати цілком репрезентативною, оскільки дисертант при проведенні дослідження використав значну кількість наукових та інших джерел (їх список охоплює 164 найменувань). Слід відзначити, що достатню увагу автор приділив аналізу зарубіжного досвіду визначення цивільного процесуального статусу сторін та доведенню доцільності запровадження окремих положень, що засвідчили ефективність їх застосування в інших державах.

Результати дисертації отримали належну апробацію, зокрема розглядалися та обговорювались на науково-практичних конференціях протягом 2024 року.

Достовірність наукових положень обумовлена чітко визначеною структурою дослідження. Розкриттю теми дисертаційного дослідження сприяв класичний підхід до аналізу процесуальних правовідносин вирішення спорів щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи: від теоретичних та методологічних засад дослідження питань здійснення цивільного судочинства щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи до процесуальних особливостей розгляду і вирішення судом даної категорії справ.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в опублікованих працях. Основні положення і висновки, зроблені під час дослідження, відображено у 9 наукових публікаціях, з яких 3 статті опубліковано в юридичних фахових виданнях України, перелік яких затверджено Міністерством освіти і науки України, та 6 тезах доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів на науково-практичних конференціях.

Аналіз опублікованих здобувачем статей та тез доповідей на науково-практичних конференціях (стор. 13-14 дисертації) дозволяє дійти висновку про повноту та належний науковий рівень викладу положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні в опублікованих наукових працях.

Обсяг використаних у роботі бібліографічних джерел є цілком достатнім. Використані дисертантом науково-теоретичні та монографічні роботи вітчизняних та зарубіжних авторів дозволили визначити теоретичні положення та надати пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства.

Оцінюючи зміст дисертації, перший розділ роботи присвячено теоретико-правовим та методологічним засадам дослідження питань захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи. В результаті розроблення зазначеної проблематики дисертантом визначено, що еволюція правової думки з часів проголошення незалежності України і до сьогодні відбувалася за трьома основними напрямками: 1) наукові дослідження, предметом яких стало особисте немайнове право на честь, гідність та ділову репутацію; 2) наукові дослідження, предметом яких виступили особливості правового регулювання та захисту права на честь, гідність та ділову репутацію спеціальних суб'єктів або за особливих умов (наприклад, публічних осіб, працівників поліції, в умовах воєнного стану тощо); 3) наукові дослідження, предметом яких були особливості судового порядку захисту права на честь, гідність та ділову репутацію.

Автором удосконалено дефініції «честь» «гідність», «ділова репутація». Вказано, що підставою для судового захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи є поширення недостовірної інформації, що порушує особисті немайнові права на повагу до гідності та честі або на недоторканість ділової репутації, тобто або завдає шкоди відповідним особистим немайновим благам

(чесні, гідності, діловій репутації), або перешкоджає особі повно і своєчасно здійснювати відповідні особисті немайнові права.

У другому розділі роботи проаналізовані загальні положення захисту честі, гідності, ділової репутації фізичної особи у порядку позовного провадження. Тут автор визначає передумов звернення до суду із позовом щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи у порядку позовного провадження, розкриває цивільний процесуальний статус учасників цивільних справ даної категорії: сторін, третіх осіб, а також органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Зазначено, що предметом доказування у справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи є обставини, що підтверджують або спростовують факти порушення особистих немайнових прав на повагу до гідності та честі та (або) права на недоторканність ділової репутації шляхом завдання шкоди відповідним особистим немайновим благам (чесні, гідності, діловій репутації), або перешкоджання особі повно і своєчасно здійснювати відповідні особисті немайнові права, або обставини, які мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення.

Третій розділ дисертації автор присвятив дослідженню процесуальних особливостей позовного провадження у цивільних справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи. Автор аналізує відкриття позовного провадження, підготовче провадження, розгляд справи по суті. Зазначено, що відкриття позовного провадження у справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи – це стадія цивільного процесу, під час якої суд вирішує питання про відкриття провадження у цивільній справі в суді першої інстанції шляхом встановлення наявності чи відсутності у особи, яка звернулася до суду, права на відповідне звернення за захистом особистого немайнового права на повагу до гідності та честі або права на недоторканність ділової репутації, а також дотримання встановленого порядку його реалізації.

Дисертантом доведено: вирішуючи під час ухвалення судового рішення у справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи питання про те, чи мали місце обставини (факти), якими обґрунтовувалися вимоги та заперечення, та якими доказами вони підтверджуються, суд має встановити наявність або відсутність наступних обставин: а) поширення інформації, тобто доведення її до відома хоча б одній особі у будь-який спосіб; б) поширена інформація стосується позивача, який є суб'єктом особистих немайнових прав на повагу до гідності та честі та (або) права на недоторканність ділової репутації; в) поширення недостовірної інформації, тобто такої, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені); г) поширення інформації, що порушує особисті немайнові права на повагу до гідності та честі та (або) права на недоторканність ділової репутації шляхом завдання шкоди відповідним особистим немайновим благам (чесні, гідності, діловій репутації), або перешкоджання особі повно і своєчасно здійснювати відповідні особисті

немайнові права.

Висновки дисертації відповідають її меті та завданням. У роботі сформульовано низку пропозицій, які розроблені дисертантом з метою удосконалення норм цивільного процесуального законодавства України (стор. 26 дисертації). Зокрема пропонується викласти у новій редакції правові норми, що їх містять: ч. 4 ст. 275 ЦПК України, ч. 2 ст. 278 ЦК України.

Відсутність порушення академічної доброчесності. З аналізу змісту тексту дисертації офіційним опонентом вбачається дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності у повному обсязі, що підтверджується наступним: у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей дисертаційне дослідження містить посилення на відповідні джерела інформації. Автором дотримано вимоги норм законодавства про авторське право.

Таким чином, у рецензованій дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного дисертаційного дослідження.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає у використанні та можливості використання розроблених пропозицій та висновків:

- *у науково-дослідній роботі* – під час проведення подальших наукових розвідок у сфері цивільного процесуального права;
- *у законотворчій діяльності* – в процесі оптимізації цивільного процесуального законодавства України та інших держав;
- *у правозастосовній діяльності* – під час розгляду і вирішення цивільних справ позовного провадження;
- *в освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право» та «Цивільний процес», а також при підготовці відповідних навчально-методичних матеріалів.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи в цілому позитивно винесене на захист дисертаційне дослідження Лимаря Юрія Володимировича «Позовне провадження у цивільних справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи», не можна не відзначити й певні суперечливі або спірні положення. Окремі питання предмету дослідження, на погляд офіційного опонента, потребують певних уточнень та додаткової аргументації. Серед них слід зазначити такі.

1. Формулюючи елементи наукової новизни (стор. 23 дисертації), автор зазначає про недоцільність розгляду справ про захист, честі, гідності та ділової репутації фізичної особи в порядку спрощеного провадження. Цей висновок дискусійним та потребує додаткового обґрунтування. ЦПК України автоматично передбачає можливість розгляду складних цивільних справ у загальному позовному провадженні: «загальне позовне провадження призначене для розгляду справ, які через складність або інші обставини

недоцільно розглядати у спрощеному позовному провадженні» (ч. 4 ст. 19 ЦПК України). Крім того, якщо ціна позову є значною (перевищує 250 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб), справа і так підлягатиме розгляду в порядку загального позовного провадження (ч. 4 ст. 274 ЦПК України).

Керуючись принципом процесуальної економії спрощене позовне провадження спрямоване на оперативний розгляд нескладних справ. Обов'язкове переведення всіх справ про захист честі, гідності та ділової репутації фізичної особи до загального провадження може призвести до зайвого затягування розгляду менш складних випадків цивільних справ і збільшувати завантаженість суддів першої інстанції. Крім цього вимога розгляду таких справ лише в загальному провадженні може бути використана сторонами для навмисного затягування процесу, навіть у простих справах.

Таким чином, відповідно до чинного законодавства, справи про захист честі, гідності та ділової репутації фізичної особи можуть розглядатися як у порядку загального, так і спрощеного позовного провадження, залежно від конкретних обставин справи, зокрема ціни позову та складності справи, з урахуванням критеріїв, визначених ст. 274 ЦПК України. Суд самостійно вирішує питання про вид провадження при відкритті справи.

2. Формулюючи елементи наукової новизни на стор. 25 дисертації автор пропонує авторські удосконалені визначення, що слід розуміти під гідністю, честю та діловою репутацією фізичної особи. Поняття є вузькими, не в повній мірі відповідають чинному законодавству та судовій практиці.

На думку автора *«Під гідністю слід розуміти самооцінку особи»*. Гідність – це не просто самооцінка особи, це внутрішня цінність. Це усвідомлення власної цінності та самоповаги як унікальної особистості, незалежно від зовнішніх факторів, соціального статусу, досягнень чи чиеїсь оцінки. Самооцінка є лише одним із аспектів сприйняття власної гідності, але не вичерпує її сутності. Стаття 297 ЦК України, яка має назву «Право на повагу до гідності та честі», підкреслює, що гідність є об'єктом поваги з боку інших осіб, а не лише внутрішньою самооцінкою.

Також автор не в повній мірі розкриває сутність честі. На думку автора *«Чесць – це суспільна оцінка особи у розрізі її духовних, соціальних цінностей, яка ґрунтується на відповідності діянь (поведінки) особи загальноприйнятим уявленням про добро і зло»*. Визначення честі як «суспільна оцінка особи» є в основному вірним, але потребує такого уточнення. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 року № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» визначає честь як позитивну соціальну оцінку особи оточуючими, що ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло.

3. Розкриваючи особливості підготовчого провадження у цивільних справах про захист честі, гідності та ділової репутації (підрозділ 3.2 дисертації) автор зазначає: *«У справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи зустрічний позов, як правило, не пред'являється, що зумовлено специфікою юридичної природи спірних правовідносин»* (стор. 168, 197 дисертації). Це твердження є помилковим з таких міркувань. Хоча зустрічні позови у цій категорії справ можуть бути не такими частими, як в інших видах цивільних спорів (наприклад, майнових), не існує юридичної заборони або специфіки юридичної природи, яка б виключала можливість їх пред'явлення. Право на пред'явлення зустрічного позову є загальним процесуальним правом відповідача, передбаченим статтею 193 ЦПК України.

Також дисертант категорично стверджує, що *«пред'явлення зустрічного позову є можливим лише у випадку поширення позивачем неправдивої інформації щодо відповідача як відповідь на дії останнього»* (стор. 168, 197 дисертації). Однак, ЦПК України передбачає ширші підстави для пред'явлення зустрічного позову. Відповідно до ч. 2 ст. 192 ЦПК України зустрічний позов приймається до спільного розгляду з первісним позовом, якщо обидва позови взаємопов'язані і спільний їх розгляд є доцільним, зокрема, коли вони виникають з одних правовідносин або коли задоволення зустрічного позову може виключити повністю або частково задоволення первісного позову.

Таким чином, хоча зустрічне поширення неправдивої інформації є поширеною підставою пред'явлення зустрічного позову, останній може бути пред'явлений і за іншого взаємного зв'язку між вимогами. Наприклад, відповідач може вимагати відшкодування збитків, завданих йому діями позивача, які стали підставою для первісного позову.

4. Відповідно до ч. 2 ст. 197 ЦПК України у підготовчому засіданні у справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи суд з'ясовує, чи бажають сторони укласти мирову угоду, провести позасудове врегулювання спору шляхом медіації, передати справу на розгляд третейського суду або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді. Автору в дисертації доцільно було розкрити особливості позасудового врегулювання спору, а також проведення врегулювання спору за участю судді.

Крім цього за наявності умов, передбачених ст. 280 ЦПК України, можливий заочний розгляд цивільної справи щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи. Судова практика підтверджує застосування такого особливого порядку судового розгляду у справах даної категорії. Однак, як свідчить аналіз дисертаційного дослідження, автор ці питання не розкрив.

Викладені вище дискусійні положення та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Лимаря Юрія Володимировича, оскільки не торкаються найбільш значних положень і висновків роботи та не применшують належного рівня дисертаційного дослідження. Вони можуть слугувати підґрунтям для дискусії у процесі захисту дисертації, а також напрямками майбутніх досліджень дисертанта.

Загальна оцінка дисертаційного дослідження та його відповідність встановленим вимогам. Відзначене дає підстави зробити висновок про те, що дисертація Лимаря Юрія Володимировича «Позовне провадження у цивільних справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи» за своїм змістом, одержаними науковими результатами, актуальністю, новизною та іншими ознаками є самостійною завершеною науковою роботою, що містить суттєві положення для розвитку науки цивільного процесуального права.

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами, а також «Вимогам до оформлення дисертацій», затверджених наказом МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 зі змінами, а її автор – Лимар Юрій Володимирович за результатами проведення публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**Завідувач кафедри загальноправових дисциплін факультету № 1
(з підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Національної поліції України) Львівського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Віталій КУЧЕР

